

לעשות רצונך

חיי שרה תשפ"ו – חופה

ותקח הצעיף ותתכס

מה שפורסין צניף על ראש חתן וכלה בשעת הברכה לפי שגם זה נקרא כניסת חופה. כי חופה לשון כסוי. וי"א על שם ותקח הצעיף ותתכס דרבקה: (תשב"ץ קטן סימן תסא)

הארוסה, אסורה לבעלה מדברי סופרים, עד שיכניסנה לחופה, ומה נקרא חופה נחלקו בזה; יש אומרים שהיא הייחוד שמביא החתן את הכלה לתוך ביתו ויש אומרים שזו הכלה שהחתן והכלה עומדים מתחתיה ויש בזה עוד שיטות, י"א יחוד ולאן דוקא בביתו, וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת ארוסין ונשואין, ומנהג האשכנזים שאח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו, אבל הספרדים נוהגים שאין החתן והכלה מתייחדים אחר החופה אלא רק לאחר סיום הסעודה בביתם.

סדר ברכת אירוסין

נהגו להסדיר הברכה על כוס של יין ומברך תחלה בורא פרי הגפן ואח"כ מברך אקב"ו על העריות ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הנשואות ע"י חופה חופה וקידושין בא"י מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, ואחר שיגמור הברכה יקדש אותה. ברכת ארוסין צריכים עשרה לכתחילה, אבל ברכת נשואין צריך עשרה, ומעכב.

ע ידי קדושין

צריך לברר שני עדים כשרים להעיד שלא יהיו קרובים וכו' ויאמר החתן מקודם הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, ואחר כך יתן הטבעת באצבעה, ויש ליזהר שהעדים יעמדו בסמוך להחתן, ושיתנו דעתם לשמוע האמירה ולראות הנתנה כהלכתו, כי לפעמים החתן אומר קצת בלחש או שאין שומעים בטוב מחמת איזה רעש, וכן הנתנה לפעמים אין יכולים לראותה מחמת דחק האנשים העומדים בחופה ולפעמים עד שבאים בסמוך לו כבר קידם ואמר, ומסופר על הגרא"ז מלצר ז"ל בעל אגן האזל שאמר בשעת סידור הקידושין, שהוא נוהג תמיד להזהיר העדים שיראו עם סילוק ידי החתן אחר הנתנה שהטבעת נשאר אצלה.

כיסוי פני הכלה

כתב רמ"א אה"ע סי' ל"א ס"ב דנהגין תחת החופה לשאל לעדים אם הטבעת שוה פרוטה כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה, גם נוהגים לכסות פני הכלות הצנועות ואין מקפידות במה מקדש אותן, ובפ"ת שם סק"ה שנשאל המבי"ט באחד שקידש אשה אחת שהי' פניה מכוסות בשעת קידושין ולא ראו אותה אלא אח"כ כשהלכה לה החזירה וגילו פניה כדי שיוכלו לדעת ולהעיד מי היא המתקדשת וחשיב המבי"ט דאין לחוש כלל לקדושין דהוי כמקדש בלא עדים. ומהרי"ט ז"ל ס"ל דהיכא דראו מעשה הקידושין אלא שלא הכירו את האשה כיון שיכולין להחזיק בה ולראותה מהני. וכן מכריע הקה"י בפשיטות דהכא חשיב ידיעה וראיה כיון דמהני עדותן אם יראו שהאשה מזנה בפניהם כו' כמו שאם יראו עדים לאחד שהיו פניו מכוסה רצה לחבירו וכי לא היו יכולין להעיד שאיש הלזה הרג לחבירו אף שאם היה מתרחק מהם לא הי' מכירין אותו ולא היו יכולין להעיד מ"מ בודאי מהני עדותן וחשיב שפיר ידיעה וראיה. ולמעשה הגרי"ז מבריסק הקפיד שיראו העדים, והקהילות יעקב ס"ל שאין צורך, ויש שהעדים הולכים בשעת הבאדעקין כדי לראותה.

סדר הברכות

ברכת חתנים אין להם סדר כלומר שסדר הברכות אין מעכבות, ואם שכח אחת מהן מברך במקום שנזכר ואין צריך לחזור לראש, (באר היטב ס"ב א' בשם הרמב"ם) רק אם הקדים ברכת אשר יצר, לפני ברכת יוצר האדם, כתב בס' עצי ארזים סי' ס"ב ס"א דשוב אינו מברך אותה דבין למ"ד כנגד ב' יצירות, ובין למ"ד בתר מחשבה, ברכה שנייה שנתקנה נגד יצירת זכר

ונקבה והיא מעין הזיווג פטרת הראשונה, ולמעשה נתקשו בזה הפוסקים כיון שמסתימת הרמב"ם לא משמע כן וכ"כ בשבט הלוי (חלק ה סימן רעד) הנה מעת שראיתי דברי העצי ארזים לא היו ברורים לי כי באמת רהיטת לשון הרמב"ם משמע דכולם אין הסדר מעכב, וגם אין טעם מספיק בטעמו לבטל אמירת יוצר האדם, ושור"ר באוצר הפוסקים שמביאים מי שמפקפק בזה. מאידך ברגבות אפרים ח"ג קנ"ז הביא בשם האגרות משה שחשש לזה, דספק ברכות להקל, לכן יש מאוד להיזהר שלא להיכשל בזה.

טעויות בברכת חתנים

בירך שהכל נהיה בדברו במקום שהכל ברא לכבודו, כתב בספר ברכת חתנים קפלן (דיני שבע ברכות אות נד) דלא יצא, כן נראה פשוט וכן שמע מגדולי ההוראה ואמנם מדברי העצי ארזים (ס"ב סק"ג) משמע לכאורה דיצא.

טעה בברכת שוש תשיש והתחיל לומר בא"י האם יאמר למדני חקין או ימשיך ברכה אחרת כתב בשבט הלוי (ח"י ל"ג) כיון ששוש תשיש ושמה תשמה אינם פותחין בברוך יאמר הברכה אחריתי, אשר ברא שפותחת בברוך ואח"כ יאמר הברכות הנ"ל דהא להרמב"ם אין סדר ברכות מעכב. ובשעת הדחק כגון במקום שהברכה מיועדת לאדם חשוב יש עצה שיסיים בפה"ג וישתה מעט, ויכול לסיים בשקט הגפן וללקק מעט היין שנשפך על האצבעות, ולהמשיך שוש תשיש בקול רם שלא ירגישו בטעות ויתחיל שוב שוש תשיש

פתח בברכת שוש תשיש ובמקום לסיים משמה ציון בגניה, סיים משמה חתן וכלה, כתב בשבט הלוי ח"ה ער"ה פשוט מאד דלא יצא ידי שתיהם שוש תשיש הפסיד שהסוף מקולקל, ושמה תשמה הפסיד דאין לו התחלה וצריך לחזור ולברך.

בברכת שמה תשמה במקום לסיים משמה חתן וכלה, טעה וסיים חתן עם הכלה, וכן בברכת אשר ברא במקום לסיים חתן עם הכלה, סיים חתן וכלה, יצא בדיעבד כיון שיש בזה נוסחאות שונות (עי"ע קובץ זכור לאברהם תשס"ה)

כתב המנחת שלמה (חלק א סימן יח) ראיתי בהערות הר צבי שעל טור אגה"ע שמביא בסי' ס"ב עובדא בגדול אחד שסידר קדושין וטעה ובירך על היין שהכל נהי' בדברו וחזר ובירך מחדש בפה"ג וכשנשאל הא על כולם שיאמר שהכל יצא, השיב ואמר דאף שעל כולם אם אמר שהכל יצא מ"מ הואיל

והוא רק שליח על הברכה וכיון שברכה כזו לכתחלה היא שלא כהוגן הוי שני בשליחות ויכול המשלה לומר שהוא רוצה בברכה כזו שלכתחלה מברכים אותה וכיון דבטלה השליחות שפיר מחויב הוא לחזור ולברך כהוגן, וכתב ע"ז מרן הגאון זצ"ל שטעות היא בידו והבר' היא ברכה לבטלה דהרי נפיש רבואתני שסוברים דברכת אירוסין לא נתקנה כלל להמקדש בעצמו אלא על הנועדים, ולדבריהם אין זה מתורת שליחות מהחתן ושפיר יצא בברכת שהכל וכשהחזיר ומברך בפה"ג הוי ברכה לבטלה.

ולענ"ד צ"ע הרי מנהג האשכנזים הוא שנותנים רק לחתן והכלה לטעום ואילו המברך עצמו אינו טועם כלל מהיין, וא"כ להסוברים דברכת אירוסין לא הוי מטעם שליחות מ"מ לענין ברכת הגפן להתיר שתית היין להחתן והכלה נראה דחשיב ודאי כשליח, ומעתה אף דנקטינן כהפנ"י שכתב בקו"א לכתובות שגם ברכת בפה"ג של ברכת אירוסין חשיב כברכת המצוה והו"ל כקידושא ואגדלתא דמוציא אחרים בברכת היין אף על פי שהמברך עצמו אינו שותה כלום, וננקוט נמי דלאו דוקא בפה"ג שהיא ברכה מיוחדת על היין אלא ה"ה נמי ברכה כוללת של שהכל ג"כ חשיב כחלק מברכת אירוסין, מ"מ לגבי החתן והכלה שישותים ממש מהיין הרי הו"ל ודאי גם ברכת הנהנין אשר לענין זה שפיר חשיב המברך כשלוהם.

ואף גם המברך עצמו נראה דאינו רשאי לטעום מהיין כיון דבשעה שבירך לא היה כלל בדעתו לשתות, – כי נלענ"ד שאם אחד עשה קידוש בשבת בבקר בכוונה שהוא עצמו לא ישתה כלל מהיין וקידש רק להוציא אחרים, דאם נמלך אח"כ ורוצה לשתות חייב ודאי לחזור ולברך עוד פעם בפה"ג ואין לחוש כלל למה שנראה כמברך ב' פעמים בפה"ג, ונמצא דאף אם החתן והכלה יברכו בפה"ג לפני שיטעמו מ"מ הרי יתברר דמה שבירך הרב על היין שהכל לא התירה בכך כלל לשום איש לשתות מהיין, ומיהו נראה שאף אם יחזור הרב ויברך בפה"ג ג"כ לא יוכל לפטור בכך את החתן והכלה מברכה אלא א"כ יתנוין גם הוא לטעום מהיין, כיון שלענין ברכת המצוה הרי כבר יצא בברכת שהכל וכמו גברית מילה ביוהכ"פ שמברכים על יין אף על גב דאין שותין כלל מהכוס, ואילו לענין ברכת הנהנין הרי א"א כלל לברך כשמברך רק עבור אחרים, וא"כ אפשר דשפיר צריכים לפי"ז החתן והכלה לברך בפה"ג לפני הטעימה ולא לחוש למה שבירך הרב שהכל (עיי"ש עוד).